

PHILIPS 208U EN AFGELEIDE MODELLEN - DEEL 3

Gidi Verheijen

De eerste twee delen van de artikelenserie over de Philips 208U (en afgeleide modellen) beschreven de diverse uitvoeringen die Philips van de 208U heeft uitgebracht, aanvankelijk voornamelijk voor de export, maar later vooral ook voor afzet in eigen land.

Het chassis van de 208U is wellicht het meest succesvolle chassis dat Philips ooit heeft ontworpen. Behalve in een groot aantal eigen uitvoeringen is het ook toegepast in veel afgeleide modellen, zoals in de zogenaamde 'Verlagerungsgeräte' en verder in de NSF H54U en H83U, de Siera S54U en S56U en de Erres 454.

Dit derde en laatste deel behandelt deze afgeleide modellen.

'Verlagerungsgeräte' gebaseerd op de 208U

Vanaf het begin van WO II zetten de grote Duitse (en Oostenrijkse) radiofabrikanten hun productiecapaciteit vrijwel volledig in voor de vervaardiging van apparatuur voor de oorlogsvoering, zoals radarapparatuur en zendontvangers voor het leger. In de loop van 1941 is de productie van radiotoestellen voor civiele doeleinden praktisch tot nul gereduceerd. Op zeker

moment wordt de productie van radiotoestellen zelfs verboden en alleen onder bijzondere omstandigheden toegestaan. Op zichzelf is een goede bezetting van de installaties voor een bedrijf natuurlijk gunstig, maar dat betekent ook dat die radiofabrikanten nauwelijks radiotoestellen kunnen leveren aan hun binnenlandse en evenmin aan hun buitenlandse klanten. Dat laatste stelt ze op dat moment voor een groot potentieel probleem. Veel Duitse radiofabrikanten hebben namelijk een sterke exportpositie, met name in Scandinavië en Zuid-Oost-Europa. Lange tijd niet leveren houdt het risico van het verlies van deze positie in en bovendien de derving van buitenlandse valuta. De oplossing van het probleem wordt gevonden in het vestrekken van een opdracht aan een fabrikant in bezet gebied voor de productie van 300.000 radiotoestellen, die de Duitse radiofabrikanten vervolgens onder eigen naam en met een eigen type-aanduiding kunnen exporteren.

Uiteindelijk blijkt alleen Philips in Eindhoven in staat de gewenste hoeveelheid toestellen te maken. Deze toestellen worden 'Verlagerungsgeräte' genoemd. Een bruikbaar Nederlands of Engels woord heb ik voor die term helaas niet kunnen vinden of bedenken. Gelet op de haast die is geboden, wordt geen nieuw ontwerp voor deze 'Verlagerungsgeräte' gemaakt. Ze worden gebaseerd op bestaande chassis van Philips-modellen en die chassis worden ingebouwd in aangepaste kastjes. Aan de buitenkant mag evenwel niet zichtbaar zijn, dat de toestellen door Philips in Eindhoven (en niet door de leveranciers in Duitsland) zijn gefabriceerd. De Duitse instantie die de bestellingen coördineert draagt de lange naam 'Vorprüfstelle Rundfunk-Geräte und Einzelteile der Prüfungsstelle Elektroindustrie' en hanteert voor het project de afkorting EVA. Ik heb lang naar de betekenis van de afkorting moeten zoeken, maar heb uiteindelijk ontdekt dat het 'Export-Verlagerungs-Auftrag' betekent.

In 1941 begint de productie van 'Verlagerungsgeräte' op basis van de chassis van de Philips 203U en 204U. Deze toestellen worden vanaf oktober 1941 geleverd aan 12 afnemers in Duitsland (en Oostenrijk). Later volgen 'Verlagerungsgeräte' die gebaseerd zijn op de Philips 655A, 655U, 789A, 208U, 625U en A52A.

- *TeKaDe LES43KML, gebaseerd op het chassis van de Philips 208U, gebouwd door Philips in 1943. De kast met de brede middenstijl en het logo van de Duitse radiofabrikant TeKaDe en de afstemschaal (zonder Philips-logo en met hoekige pijlen voor de verwijzing naar de drie golfbereiken) maken duidelijk dat het geen gewone Philips 208U is. Collectie: J. Gerbig (Duitsland).*

De toestellen die zijn gebaseerd op de Philips 208U worden vanaf 1943 gemaakt en geleverd. Bij de eerste bestelling (serie oud) gaat het om 9 Duitse afnemers (zie tabel 1).

"Verlagerungsgeräte" 208U (oud)	
Fabrikant	Type-aanduiding
Blaupunkt	ZGW643
Brandt	S103GW
Braun	H4642GW
Opta Radio (Löwe)	615GW
Lumophon	GWK436
Mende	MS150GW
Nora	GW430
Saba	500ZGW
TeKaDe	LES43KML

• Tabel 1.

De chassis voor deze 'Verlagerungsgeräte' zijn gelijk aan die van de uitvoering 208U-10, een van de eerste uitvoeringen die Philips van de 208U maakt [1]. Voor specifieke bestemmingen zijn ook wel andere chassis ingezet, zoals de 208U-19 voor export naar Zweden (met de voor dat land kenmerkende veiligheidsconnector voor de netkabel op de achterwand). De verschillen met de Philips 208U schuilen in de kast, de afstemschaal en de achterwand. De bakelieten kast valt op door de brede middenstijl, waar een rond gedeelte is uitgespaard voor de plaatsing van het logo van de Duitse opdrachtgever.

• Logo van de firma Roland Brandt, door Philips aangebracht in de ronde uitsparing op de middenstijl van het front. Roland Brandt verkocht dit toestel met de type-aanduiding S103GW.

De kast is identiek aan de kasten van 'Verlagerungsgeräte' die op de Philips 203U en 204U zijn gebaseerd, met het enige verschil dat voor de ventilatie aan de bovenkant sleuven zijn aangebracht, terwijl bij de op de 203U en 204U gebaseerde modellen ronde gaatjes voor de ventilatie moeten zorgen.

Niet alleen de kast maakt onmiskenbaar duidelijk dat we met een 'Verlagerungsgerät' te maken hebben. Er zijn nog meer duidelijke kenmerken: de afstemschaal en de achterwand.

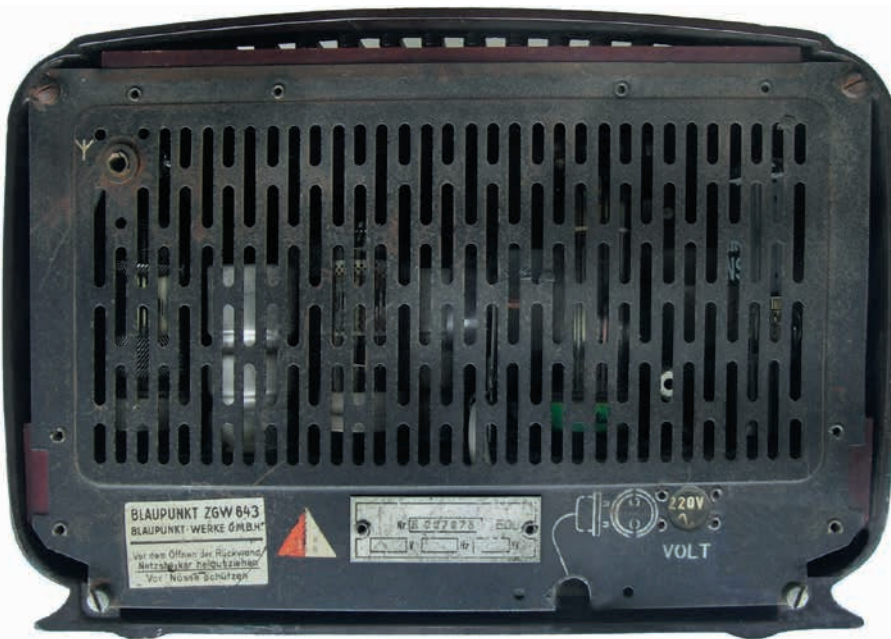
De afstemschaal van een op de 208U gebaseerd 'Verlagerungsgerät' mist het Philips-logo in het midden en bovendien zijn de drie pijlen die naar de drie golfbereiken verwijzen, niet ovaal maar hoekig en meer strak van vorm.

De afstemschalen van deze 'Verlagerungsgeräte' zijn voor alle 9 Duitse opdrachtgevers gelijk, ongeacht de exportbestemming, en tonen aan de onderrand dan ook dezelfde schaalinformatie, die normaal verborgen gaat achter de omlijsting van de kast. Links onder staat de tekst 208 EVA en rechtsonder het Philips-schaalcodenummer A1 898 60.2. De betekenis van de afkorting EVA is hierboven verklaard.

• Afstemschaal van een op de Philips 208U gebaseerd 'Verlagerungsgerät' (oude uitvoering). Het Philips-logo ontbreekt en de pijlen die naar de drie golfbereiken verwijzen zijn hoekig en strak van vorm. De onderrand van de schaal toont de schaalinformatie.

- Achterzijde van de Blaupunkt ZGW643, een op het chassis van de Philips 208U gebaseerd 'Verlagerungsgerät'. Opvallende zaken: het neutrale, goudkleurige serienummerplaatje, het typeplaatje van Blaupunkt, het Duitse (driehoekige) licentieplaatje en de pertinax-strip aan de bovenrand van de achterwand. Collectie: Stefan Hammermayer (Duitsland).

De achterwand laat duidelijk zien dat we niet met een gewone Philips 208U te maken hebben. Verwijzingen naar de producent Philips ontbreken. Op de achterwand zit wel een echt Philips-typeplaatje met een serienummer, maar zonder de naam Philips. We komen hier twee vormen tegen: een goudkleurig plaatje, dat Philips veelal voor zijn submerken of voor opdrachten voor derden gebruikt, maar ook wel het bekende zwart-witte plaatje.

Het Duitse typeplaatje is destijds door de betreffende opdrachtgever aangeleverd en door Philips op de achterwand aangebracht, net als het driehoekige Duitse licentieplaatje. Een zeer opvallend onderdeel is de pertinax-strip aan de bovenrand van de achterwand, die daar waarschijnlijk uit veiligheidsoverwegingen is gemonteerd. Alleen al aan deze pertinax-strip is dit type 'Verlagerungsgerät' te herkennen, want geen enkele van de meer dan 20 verschillende achterwanden van Philips U'tjes is aan de bovenrand van een dergelijke strip voorzien.

'Verlagerungsgeräte' gebaseerd op de Philips 208U (nieuwe opdracht)

In 1944 krijgt Philips een nieuwe opdracht voor de levering van 'Verlagerungsgeräte' op basis van het chassis van de 208U. Bij deze nieuwe opdracht is het chassis gebaseerd op de Philips 208U-06 (geen reguliere Philips-uitvoering) en ondergebracht in een zogenaamde nieuwe EVA-kast. Deze keer zijn er 6 Duitse fabrikanten die als opdrachtgever voor deze nieuwe serie optreden.

De EVA-kast is weliswaar ook weer van bakeliet, maar heel anders van vorm. Er is nu geen brede middenstijl meer met plaats voor het firmalogo en de kast is ook strakker van vorm. Wel zijn er nog steeds de 17 ventilatiesleuven aan de bovenkant. De opening boven de afstemschaal voor het neon-indicatielampje is verdwenen en in plaats daarvan is er een schaalverlichting. De pertinax-strip aan de bovenzijde van de achterwand ontbreekt, is waarschijnlijk als gevolg van de strakkere vorm van de kast niet meer nodig. De kast heeft verder vier horizontale, licht gekleurde strepen.

De afstemschaal is niet meer in kleur bedrukt, maar met witte letters. En ook nu ontbreekt het Philips-logo op de afstemschaal en zijn de pijlen, die naar de golfbereiken verwijzen, hoekig en strak van vorm.

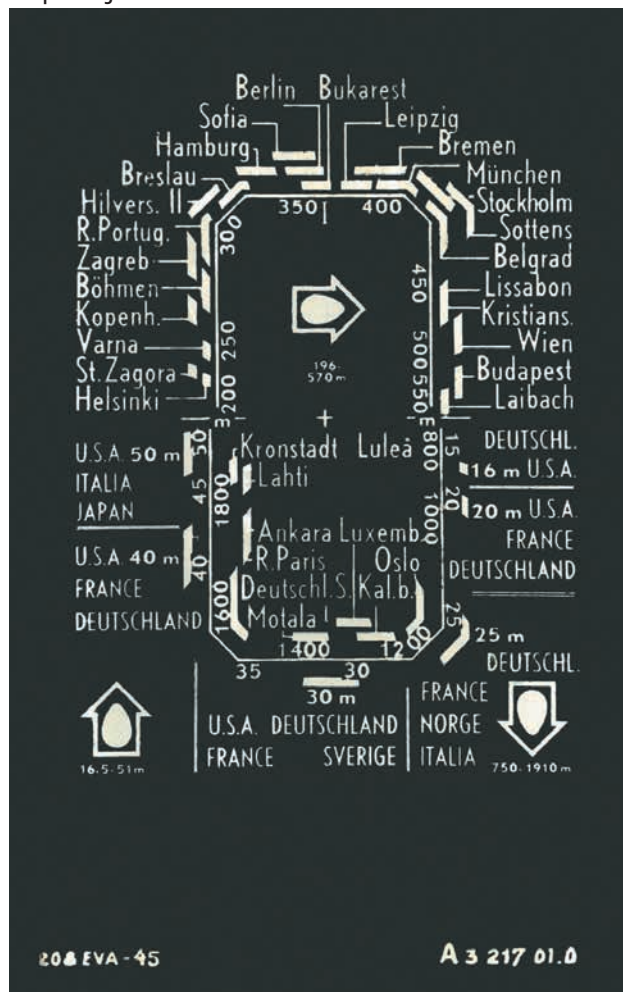

- Mende MS150GW, gebaseerd op het chassis van de Philips 208U, gebouwd door Philips in 1944, in een behuizing die we later ook tegenkomen bij de Philips-modellen 208U-05 en 208U-08 en de Tsjechische modellen 208U-45 en 208U-45/P. Collectie: Klaus Najman (Duitsland).

De afstemschalen zijn ook nu weer voor alle 6 opdrachtgevers identiek, ongeacht de exportbestemming van de toestellen, en tonen aan de onderrand dezelfde schaalinformatie: links onder de vermelding 208 EVA-45 en rechtsonder het Philips-schaalcodenummer A3 217 01.0. Over de betekenis van de toevoeging 45 heb ik geen zekerheid, maar ik vermoed dat die betrekking heeft op het verkoopseizoen 1945. Een verband met Tsjecho-Slowakije, dat de suffix 45 kent voor Philips 208U-modellen is er vrijwel zeker niet.

De achterwand is voorzien van een neutraal zwart-wit typeplaatje met alleen maar een

serienummer, een merkplaatje van de Duitse opdrachtgever en een Duits (driehoekig) licentieplaatje.

- Afstemschaal van een op de Philips 208U gebaseerd 'Verlagerungsgerät' (nieuwe uitvoering). Het Philips-logo ontbreekt en de pijlen die naar de drie golfbereiken verwijzen zijn hoekig van vorm. De onderrand van de schaal toont de schaalinformatie.

De kast van deze nieuwe lichte 'Verlagerungsgeräte' is gelijk aan de kast die we kennen van de latere Nederlandse Philips 208U-05 en 208U-08 en de Tsjechische Philips 208U-45 en 208U-45/P.

"Verlagerungsgeräte" 208U (nieuw)	
Fabrikant	Type-aanduiding
AEG	413GW
Blaupunkt	ZGW643
Graetz	59GW
Opta Radio (Löwe)	624GW
Mende	MS150GW
Sachsenwerk	430GWK

• Tabel 2.

Blaupunkt, Löwe (Opta Radio) en Mende hebben zowel de oude als de nieuwe uitvoering gevoerd. Blaupunkt en Mende maken geen onderscheid en gebruiken in beide gevallen dezelfde type-aanduiding (ZGW643 resp. MS150GW), maar Löwe gebruikt twee verschillende aanduidingen: 615GW voor de oude en 624GW voor de nieuwe uitvoering.

De Duitse radiofabrikanten mochten van de toenmalige Duitse overheid de 'Verlagerungsgeräte' alleen maar exporteren (om hun exportpositie veilig te stellen maar ook om voor het Duitse Rijk de noodzakelijke buitenlandse deviezen binnen te halen).

Deze toestellen vinden we vandaag de dag daarom met name in de exportbestemmingen Scandinavië, Zwitserland en Zuid-Oost-Europa. Door het verdwijnen van grenzen zijn intussen ook heel wat toestellen in handen van Duitse verzamelaars geraakt. In Nederlandse verzamelingen zijn deze, in Nederland gefabriceerde en op de Philips 208U gebaseerde, 'Verlagerungsgeräte' echter een zeldzaamheid.

Voor meer informatie over het onderwerp 'Verlagerungsgeräte' verwijs ik graag naar een serie van drie artikelen die ik in het Duitse radiotijdschrift Funkgeschichte heb gepubliceerd [2].

Die artikelen behandelen ook de 'Verlagerungsgeräte' die gebaseerd zijn op de chassis van de Philips 203U, 204U, 655A, 655U, 789A, 625U en A52A.

NSF H54U-05

Van de NSF H54U ken ik alleen de uitvoering H54U-05, die elektrisch gelijk is aan de Philips 208U-05. Net als de 208U-05 heeft de NSF H54U-05 een afstemschaal met het station Herrijzend Nederland, maar op de schaal ontbreekt wel een firmalogo. De schaal is voorzien van het schaalnummer HE en op de onderrand van de schaal staan de bestemmingscode 208U-01 HOLL-ENG en het schaalcodenummer A3 217 34.0.

De NSF H54U is pas op de markt gebracht na het verschijnen van het radiostation Herrijzend Nederland, dat wil zeggen zeker pas na oktober 1944.

De kast is opgebouwd uit twee houten zijpanelen en een houten frame en afgedekt met geweven papertouw. In het midden van het front is een horizontale messing sierstrip aangebracht. Op de achterwand bevinden zich het typeplaatje en een Philips-licentieplaatje.

In totaal zijn tot op heden 16 exemplaren van de NSF H54U in verzamelingen getraceerd.

- NSF H54U-05, gebaseerd op de Philips 208U-05. Collectie: auteur.

Siera S54U

De meest voorkomende uitvoering van de Siera S54U is de S54U-05. Deze is uiterlijk gelijk aan de NSF H54U-05. Behalve de kast is ook de afstemschaal met het station Herrijzend Nederland gelijk, met dezelfde schaalcodes. Het enige verschil is het typeplaatje, dat niet de aanduiding H54U-05 maar S54U-05 toont.

Als het typeplaatje of zelfs de gehele achterwand ontbreekt, is het feitelijk niet goed mogelijk vast te stellen of we met een H54U-05 dan wel met een S54U-05 te maken hebben. Soms biedt een firmalogo dat op het front is aangebracht uitkomst, maar zo'n logo is natuurlijk ook eenvoudig later aan te brengen.

Van de S54U zijn behalve de S54U-05 nog diverse andere uitvoeringen bekend: de S54U-01, S54U-37 en S54U-40 [3]. Alleen van de S54U-40 heb ik enkele exemplaren in verzamelingen aangetroffen. Deze uitvoering heeft een andere afstemschaal met andere radiostations en geen Herrijzend Nederland. Dat is ook niet vreemd, want het is een export-

toestel met bestemming Finland en Balkan. Alle exemplaren van de S54U-40, op één na, zijn in Finse verzamelingen c.q. musea getraceerd.

De afstemschaal van de S54U-40 heeft het schaalnummer 36.0, de bestemmingscode S54U-01 BALK. FINL. en het schaalcodenummer A3 217 11.0. De schaal valt verder op door de hoekige, strakke pijlen voor de drie golfbereiken.

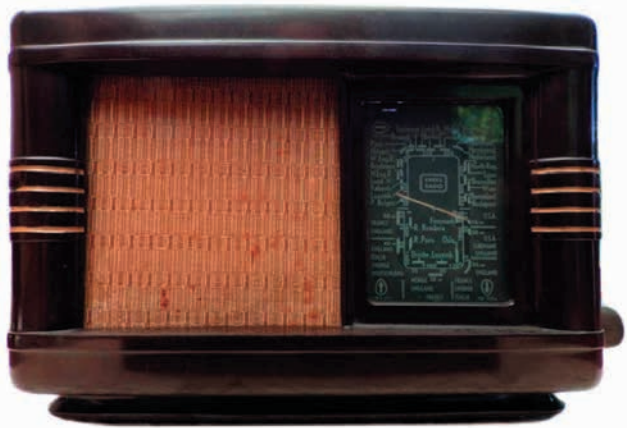

- Siera S54U-40, gebaseerd op de Philips 208U, bestemd voor Finland en de Balkan (Zuid-Oost-Europa). Collectie: Timo Rantasaari (Finland).

Erres 454

De Erres 454 (zonder het bij Erres gebruikelijke voorvoegsel KY) is op het chassis van de 208U-05 gebaseerd en heeft volgens het 208U-Apparatenblad een kast als de 208U-EVA (nieuwe uitvoering). Dat betekent een kast met vier horizontale lichte strepen. Eén in verzamelingen getraceerd exemplaar is echter ondergebracht in de kast van de vroege uitvoering van de 208U (met twee horizontale strepen), waarvan ik vermoed dat dat geen originele situatie is, maar absolute zekerheid daarover heb ik niet.

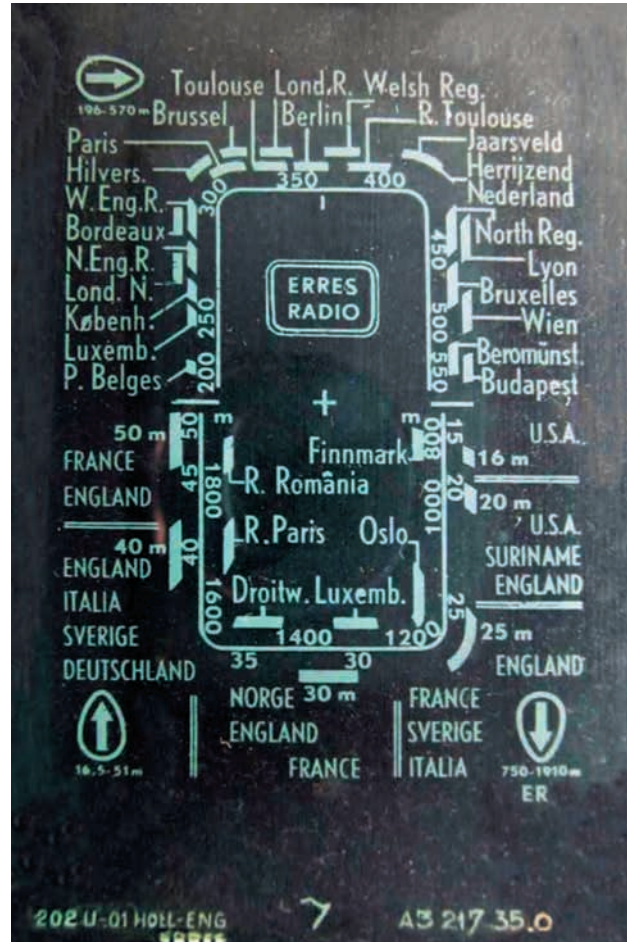

• Erres 454, gebaseerd op de Philips 208U-05. Collectie: Aad Hoenderdos.

De afstemschaal van de Erres 454 is vrijwel gelijk aan die van de Philips 208U-05 (type 1). Het Philips-logo is echter vervangen door een embleem van ERRES RADIO, het codenummer is niet A3 217 34.0 maar A3 217 35.0, het schaalnummer is ER en onder de schaalidentificatie/bestemming linksonder is nog het woord ERRES toegevoegd.

NSF H83U

De NSF H83U is ook een afgeleide van de Philips 208U en ondergebracht in de kast met de vier horizontale strepen (nieuwe EVA-kast). In verzamelingen bevinden zich bijna 20 toestellen van dit type, in de uitvoeringen H83U-08 en H83U-19. Daaronder bevindt zich één exemplaar van de H83U-08 met Herrijzend Nederland op de schaal. Het betreft evenwel een toestel waarbij alles naar de 208U-05 wijst (kast met twee horizontale strepen, afstemschaal en chassis met het stempel 208 05), alleen het typeplaatje op de achterwand wijst naar een H83U-08. Waarschijnlijk is hier dus sprake van een 208U-05 met een later verwisselde achterwand. Bij alle overige getraceerde exemplaren van het type H83U ontbreekt op de schaal het station

• Afstemschaal van Erres 454, met een Erres-embleem, vermelding van het woord ERRES onder de schaal-identificatie/bestemming, met codenummer A3 217 35.0 en schaalnummer ER. Voor het overige is de schaal gelijk aan die van de Philips 208U-05. Collectie: Aad Hoenderdos.

Herrijzend Nederland en vinden we de zenders Hilversum I en Hilversum II. De afstemschalen zijn in enkele gevallen blijkbaar zowel voor de NSF H83U als voor de hierna te behandelen Siera S56U toegepast. Bijgaande tabel 3 geeft een overzicht van de aangetroffen varianten.

Afstemschalen NSF H83U		
Schaalnummer	Bestemmingscode	Codenummer
75.0	S56-H83 Be.No.Fi	A3 217 46
75.0	H83 Be.No.Fi	A3 217 46
79.0	S56U-H83U BaNaO	A3 217 49
32.0	S56U Holl-Belg	A3 217 81
32.0	H83U Holl-Belg	A3 217 82

• Tabel 3.

De codenummers van de afstemschalen zijn betrekkelijk hoog en doen vermoeden dat de NSF H83U dateert van de tweede helft 1945, toen Herrijzend Nederland wel nog bestond, maar niet meer vanuit Eindhoven in de lucht was.

De H83U is ook geëxporteerd naar Noorwegen en Finland (schaalnummer 75.0) en de Balkan en het Nabije Oosten (schaalnummer 79.0). Behalve de genoemde uitvoeringen is er in elk geval ook nog een H83U-19. Het betreft de zogenaamde Zweden-uitvoering (met de speciale netconnector op de achterwand), maar de enkele toestellen die ik van deze uitvoering heb aangetroffen zijn wel in België verkocht. Dat geldt overigens ook voor de meeste andere exemplaren van de H83U, getuige het Belgische GIRA-zegel op de achterwand. GIRA staat voor 'Groupement pour la protection de l'Industrie et du commerce de la Radio'. Het gebruik van het plaatje werd in 1939 door de 6 grootste Belgische radioconstructeurs ingevoerd om 'gezondere marktverhoudingen' te creëren.

- NSF H83U-08, gebaseerd op de Philips 208U, in de nieuwe EVA-kast, met schaalnummer 75.0 en bestemming België, Noorwegen en Finland. Collectie: Teun Terlouw.

Documentatie over de H83U is schaars. Alleen in een interne Philips-Apparatenlijst uit 1955 heb ik een vermelding (van de H83U-05 en H83U-08) aangetroffen [3].

Siera S56U

Een ietwat vreemde eend in de bijt is de Siera S56U. Dit op het chassis van een Philips 208U gebaseerde toestel is ondergebracht in een oude EVA-kast. Dat is de bakelieten kast met een brede middenstijl (zie hiervoor) met plaats voor een firma-embleem in de ronde uitsparing op die middenstijl. Alleen is in dit geval geen firmaplaatje maar een neutrale afdekking geplaatst. Bij enkele toestellen heb ik gezien dat op die afdekking een Siera-embleem is aangebracht. Of dat origineel is, weet ik niet. Op basis van de schaalcodenummers kan gesteld worden dat de Siera S56U van 1946 dateert (tabel 4).

Afstemschalen Siera S56U		
Schaalnummer	Bestemmingscode	Codenummer
85.0	S56 Zwed	A3 217 66
32.0	S56U Holl-Belg	A3 217 81

- Tabel 4.

Waarom Siera (lees Philips) gekozen heeft voor de oude EVA-kast is niet helemaal duidelijk. Mogelijk heeft Philips in een periode van schaarste een oude voorraad kasten of een oude matrijs gebruikt.

Net als de NSF H83U hebben de meeste exemplaren van de Siera S56U hun bestemming in België gevonden. Vrijwel alle getraceerde toestellen dragen het Belgische GIRA-zegel op de achterwand. Dat geldt overigens ook voor de uitvoering S56U-19, die evenwel duidelijk voor Zweden was bestemd, ook gezien de afstemschaal met de bestemmingscode S56 Zwed. en het schaalnummer 85.0.

In verzamelingen zijn de volgende uitvoeringen aangetroffen: S56U-08, S56U-19 en S56U-32 (de laatste met bestemming Noorwegen). Volgens de Philips-Apparatenlijst uit 1955 bestaat er ook nog een uitvoering S56U-05.

- Siera S56U, gebaseerd op de Philips 208U. De uitsparing in de middenstijl is afgedekt met een neutraal plaatje. Collectie: Hendrik Hooijdonk (België).

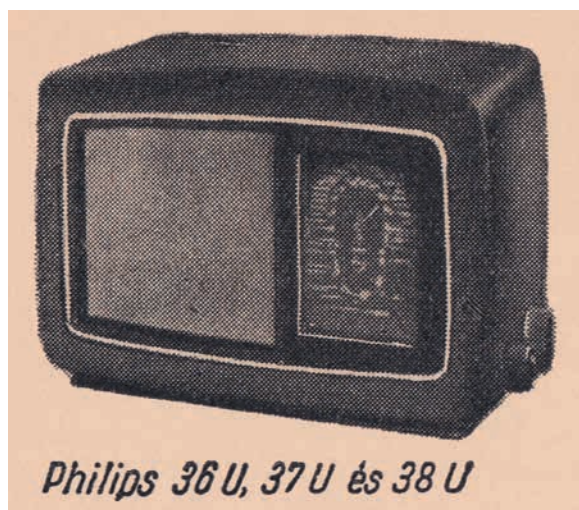
- Belgische GIRA-zegel, geïntroduceerd in 1939.

Overige modellen

De Tsjechische uitvoeringen 208U-45 en 208U-45/P zijn eigenlijk gewone Philips-uitvoeringen en geen afgeleide modellen. Ze zijn daarom ook genoemd in deel 1 van deze artikelenserie [1], maar daar niet gedetailleerd beschreven. Deze in Praag gefabriceerde uitvoeringen wijken in enkele opzichten af van de Nederlandse uitvoeringen. Opvallend is bijvoorbeeld de afstem-schaal. Deze heeft rechts onder in de hoek geen schaalnummer. Het schaalnummer ontbreekt overigens vrijwel altijd bij in het buitenland gebouwde Philips-toestellen. Ook is een ander systeem voor de toekenning van schaalcode-nummers toegepast (in Tsjechië beginnen de schaalcodenummers met de letters EK). Verder zijn er geen ovals maar strakke pijlen voor de aanduiding van de stand van de schakelaar voor de golfbereiken.

In Hongarije heeft Philips in de periode 1943-1946 op basis van het chassis van de 208U de modellen Philips 36U, 37U en 38U uitgebracht. De kasten van deze modellen lijken veel op die van de 203U en 204U. Over deze modellen is helaas weinig bekend. Het schema en een afbeelding zijn te vinden in een bekende Hongaarse boekenserie [4].

- Afbeelding van de Hongaarse Philips 36U, 37U en 38U, gebaseerd op het chassis van de 208U. *Rádiókészülékek Kapcsolásai*, 1957 (p. 317).

Na de nationalisatie van de Philips-fabrieken in Tsjechië (na afloop van WO II) brengt de nieuwe onderneming de Tesla 208U-45P uit, een kopie van de Philips 208U-45P, maar dan met een afwijkende afstem-schaal (met andere stations en natuurlijk geen Philips-logo).

In het eerste deel van deze artikelenserie is de Philips 208U-11 genoemd. Dat is de uitvoering voor Velora-toestellen, die gebaseerd zijn op het chassis van de 208U-08. Deze chassis zijn door Philips geplaatst in door de firma Velo

(uit Barendrecht) zelf gefabriceerde houten kasten [5].

Het Philips 208U-Apparatenblad verwijst verder ook nog naar de volgende op de 208U gebaseerde modellen:

M83U (Mediator ?), MUS58-08 (Mullard ?), RA56U, RA83U-08, -17, -19 en -32 (Pope ?), S83U (Siera ?) en U262 en U426.

Details over deze modellen heb ik helaas niet kunnen opsporen.

Referenties

- [1] Gidi Verheijen, "Philips 208U en afgeleide modellen - Deel 1", RHT 168, maart 2019
- [2] Gidi Verheijen, "Radios für den Zivil- und Export-Bedarf im Kriege" (deel 1 t/m 3), *Funkgeschichte*, Nr. 234, 235 en 236, augustus, oktober en december 2017
- [3] Archief Deutsches Technikmuseum Berlin, Telefunken Archief, toegangsnummer I.2.60C, dossier 7351
- [4] *Rádiókészülékek Kapcsolásai*, Müszaki Könyvkiadó, Budapest, 1957 (pag. 99 en 317)
- [5] Gidi Verheijen, "Het radiomerk Velora", RHT 139, december 2011

